

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

On hienoa, että tieteen vapaus on nostettu visioon. Samalla on kuitenkin merkillepantavaa, että tällaisesta perustavanlaatuisesta asiasta pitää nyt puhua visiossa erikseen.

Tieteen vapaus on demokratian perusta: se määrittää, mihin tietoon päätöksenteko ja julkinen keskustelu voi nojata. Samalla tieteen politisoituminen haastaa luottamusta. Tiede näyttäytyy julkisuudessa yhä poliittisempänä ja sitä myös tarkoitushakuisesti kyseenalaistetaan ja tutkijat kärsivät tämän seuraukset. Tiedettä ei haasteta vain tiedon tasolla vaan arvojen tasolla, eikä sitä voi ratkaista pelkällä paremmalla tiedeviestinnällä – tarvitaan laajempaa ymmärrystä ja keskustelua tieteen roolista yhteiskunnassa.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Suomen tieteen vapauden tila on kansainvälisesti vertailtuna edelleen hyvä, ja sitä on vahvistettu määrätietoisesti viime vuosina. Suomi on edelleen kärkimaiden joukossa, mutta kansainvälinen kehitys on huolestuttavaa. Poliittinen ohjaus, rajoitukset ja rahoitusleikkaukset lisääntyvät

globaalisti. Tieteen ekosysteemi on kansainvälinen ja muutokset heijastuvat myös Suomeen – siksi kehitystä ei voi tarkastella vain kansallisesti.

Tieteellinen maailmankuva on ollut keskeinen osa suomalaisen yhteiskunnan ja kansakunnan rakentumisesta, ja sen vahvistaminen kansalaiskeskustelussa tukee myös demokratian kehitystä. Siksi korkeakoulujen ja kansalaisyhteiskunnan välistä suhdetta ja toimintaa on tärkeää vahvistaa edelleen. Julkisen keskustelun vahvistaminen tieteen vapaudesta ja roolista on tärkeää, myös tutkijoiden kokemuksen häirinnän näkökulmasta.

Tiedeviestintä on keskeinen osa tieteen vaikuttavuutta, ja siihen panostamista tulee arvostaa myös tutkijoiden meritoitumisen arvioinnissa. Korkeakoulujen tulisi hyödyntää rekrytoinneissaan monipuolisia akateemisen meritoitumisen tapoja sekä varmistaa, että tiedeviestinnästä ja vuorovaikutuksesta yhteiskunnan kanssa palkitaan tutkijoiden urapoluilla.

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

-

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Tohtoritutkintojen tavoitteellisesta suorittamisajasta säädettyä on huolehdittava siitä, että tutkijankoulutus tukee aidosti tieteellistä urakehitystä ja antaa riittävät valmiudet vaatimaan tutkimustyöhön – ei ainoastaan työelämätaitojen kehittämiseen.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoiset tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Perustutkimus luo perustan uusille innovaatioille ja tieteellisille läpimurroille, minkä vuoksi sen edellytyksistä, tieteen vapaus huomioiden, on huolehdittava pitkäjänteisesti. TKI-rahoituslaista on tärkeää pitää kiinni myös seuraavalla hallituskaudella, mutta ratkaisevaa ei ole pelkästään rahoituksen määrä vaan ennen kaikkea sen suunta.

Nykykehityksessä tutkijalähtöinen rahoitus on suhteellisesti kaventumassa, kun painopiste siirtyy strategiseen ja soveltavaan TKI-rahoitukseen. Innovaatioiden syntymisen kannalta on kuitenkin välttämätöntä turvata riittävä, pitkäjänteinen ja ennakoimaton rahoitus perustutkimukselle sekä julkisista lähteistä että yksityisiltä rahoittajilta, kuten säätiöiltä. Samalla TKI-rahoituksen parlamentaarinen kehys on säilytettävä ennakoitavana, jotta tutkimusjärjestelmä voi toimia vakaasti ja tuottaa vaikuttavia tuloksia pitkällä aikavälillä.

On tärkeää, että tutkimusrahoittajat tukevat rahoituksellaan tutkijanuran eri vaiheita ja monipuolisia urapolkuja. Samalla on tärkeää luoda houkuttelevia tulevaisuudennäkymiä, jotta Suomi säilyy vetovoimaisena ympäristönä myös suomalaisille tutkijoille ja tiedeura koetaan kiinnostavana vaihtoehtona.

**Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet?
Ovatko toimet oikeita?**

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

-

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

-

**Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet?
Ovatko toimet oikeita?**

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

-

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

-

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Tutkijalähtöistä ja pitkäjänteistä rahoitusta on vahvistettava, jotta tutkimus voi kehittyä vapaasti, ennakoimattomasti ja tuottaa uusia tieteellisiä avauksia sekä pitkän aikavälin vaikuttavuutta.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rooli yhtenä merkittävimmistä kasvun lähteistä edellyttää pitkäjänteistä tarkastelua myös rahoituksen näkökulmasta. Julkisen rahoituksen rinnalla vahvistuu monipuolinen rahoitus yksityisistä, eurooppalaisista ja kansainvälisistä lähteistä, ja tässä kokonaisuudessa säätiöt muodostavat keskeisen mutta usein osin alitunnistetun osan suomalaista tiedejärjestelmää.

Hajautettu ja monikanavainen rahoitusjärjestelmä turvaa tieteen vapautta, sillä se vähentää riippuvuutta yksittäisistä rahoituslähteistä ja poliittisesta ohjauksesta. Säätiöt mahdollistavat tutkimusaiheiden monimuotoisuuden, tukevat tutkijalähtöistä ja riskialtistakin tutkimusta sekä avaavat tilaa uusille, ennakoimattomille läpimurroille. Julkisen rahoituksen rinnalla säätiöt toimivat ketterinä ja tehokkaina tutkimuksen rahoittajina, jotka kohdentavat varoja suoraan tutkimustyöhön. Hajautettua rahoitusmallia tuleekin vahvistaa, ei kaventaa. Säätiöiden rooli tulisi tunnistaa nykyistä paremmin myös tiedepoliittisessa valmistelussa ja suomalaisessa tiedejärjestelmässä.

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuosituksen kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Vision tavoitteista puuttuu tällä hetkellä kestävyysnäkökulma, vaikka sen merkitys on ratkaiseva. Luonnonjärjestelmät turvaava kestävyysmurros on toteutettava jo tämän vuosikymmenen aikana, eikä kestävyiden roolia voi siksi korostaa liikaa. Sen tulisi muodostaa keskeinen suunta myös korkeakoulutukselle ja tutkimukselle sekä näkyä selkeästi niitä ohjaavassa visiossa – samoin kuin hiljattain laaditussa Peruskoulu 2045 -visiossa.

Visiota olisi tärkeää täydentää kuvaamalla, millaista osaamista, tutkimusta, sivistystä ja yhteiskunnallista vastuuta ekologisesti kestävä tulevaisuus korkeakouluilta edellyttää.

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

-

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

-

9. Muut kommentit

-

Koskinen Iina
Maj ja Tor Nesslingin säätiö